

Gerosios patirties sklaida, po dalyvavimo seminare

„Vaikų su sensoriniais sutrikimais ugdymo ypatumai mokykloje ir namuose“

Dalintasi Pasvalio rajono Pagalbos mokiniui specialistų metodinio būrelio susirinkimo metu 2010-10-11

Šių metų birželio mėnesio 28 d. Mokyklų tobulinimo centre teko sudalyvauti seminare „Vaikų su sensoriniais sutrikimais ugdymo ypatumai mokykloje ir namuose Seminarą vedė Lolit Bixon, Bostono Tufts Universiteto magistrė, JAV mokyklų sistemos veiklos terapeutė, vaikų su įvairiais neįgalumais programų pritaikymo konsultantė. JAV terapeutinė veikla yra medicininio aptarnavimo šaka, skatinanti savarankiškumą, teisingą vystymosi procesą, užkertanti kelią tolesniam neįgalumui, kurianti aplinką, padedančią vaikams efektyviau pasireikšti supančioje aplinkoje.

Seminaro metu buvo kalbama apie penkias pagrindines sensorines sistemas, padedančias vaikui funkcionuoti aplinkoje. Tai gerai žinoma: vizualinė (tai ką matome), auditorinė (tai klausos), lietimų pojūčių, skonio ir kvapo suvokimo sistemos. Be to buvo akcentuojamos vestibuliarinė ir proprioceptinė sistemos, turinčios įtaką jau minėtoms pojūčių sistemoms. Vestibuliarinė sistema kontroliuoja judesio ir pusiausvyros pojūtį, o proprioceptinę aiškino taip: tai sistema, kuri padeda mums pakelti šaukštą su sriuba ir prinešti jį iki burnos, neišpilant sriubos.

Trumpai pristatysiu seminaro metu minėtų sensorinių sutrikimų požymius:

- **Vaikai, turintys vizualinės sistemos sutrikimų** mėgsta būti tamsoje, vengia ryškios šviesos, vengia tiesioginio akių žvilgsnio, intensyviai spokso į daiktus, žmones, nesaugiai jaučiasi lipant laiptais, turi maniją kompiuteriniams žaidimams. Jiems sutrikusi akių- rankų koordinacija, jaučiamas akių diskomfortas po ilgesnės veiklos (trina akis ar jaučiamas galvos skausmas), skaitant šie vaikai pastoviai pameta skaitomo teksto vietą.
- **Vaikai, turintys klausos sutrikimų** neigiamai reaguoja į netikėtą garsą, dažnai užsidengia ausis, nesugeba judėti pagal muziką, atrodo užmaršūs, išsiblaškę. Klausos pakitimai būdingi hiperaktyviems, su autizmo diagnoze vaikams.
- **Vaikams su paaštrėjusia lietimų sistema** būdingas apsauginis elgesys: jie vengia prisilietimo, vaikščioti basi (ypač ant smėlio ar žolės), išsitepti rankas (pav. su klizais, dažais, purvu).

- **Vaikai su prislopinta lietimo pojūčio sistema**, atrodo, kad nejaučia prisilietimo, ištepto veido (pav., kai „bėga“ nosis), žaidžiant žeidžia kitus, nesuvokdami teikia skausmą, nepastebi, kai išmeta kažką iš rankų. Jie nuolat liečia daiktus, smarkiai trina odą, gali save kandžioti, ieško intensyvaus judesio ar pasipriešinimo veiklos, turi poreikį intensyviai skoniui, kvapui.
- **Skonio kvapo pojūčių sistemos sutrikimų turintys vaikai** vengia tam tikrų maisto tekstūrų, uosto nemaistines medžiagas, nepasisotina tam tikrais skoniais ar kvapais, gali neužuosti intensyvių kvapų.
- **Vestibuliarinės sistemos sutrikimams būdingas** vengimas šokinėti, kopti, suptis, ieško progos judesiui, rizikuoja žaidime, neturi saugumo supratimo, būna irzlūs, agresyvūs kai kojos neliečia žemės. Jie greitai pavargsta, dažnai užkliūna už žmonių, baldų, juokingai vaikšto, bėga, būdingas vaikščiojimas ant pirštų galiukų.
- **Vaikams su proprioceptinės sistemos sutrikimais būdingas** noras tvirtam apsikabinimui, pastovus judesys miegant, kritimas iš lovos, naktinis vaikščiojimas, vengimas žaidimų, reikalaujančių užrišti akis.

Lolit Bixon, Bostono Tufts Universiteto magistrės, JAV mokyklų sistemos veiklos terapeutės, vaikų su įvairiais neįgalumais programų pritaikymo konsultantės siūlo **būdai, skatinantys efektyvesnę vaikų su sensoriniais sutrikimais aplinką klasėje ir namuose:**

- Išorinės vaizdinės medžiagos kiekio sumažinimas;
- Visos priemonės klasėje turi sistemingą vietą;
- Nuspėjami ar iš anksto žinomi tvarkaraščiai, dienotvarkės;
- Spalvos kodai sąsiuviniams, vadovėliams;
- Nenuoramoms leisti dirbti stovint arba atsigulus ant pilvo ir pasirėmus ant alkūnių;
- Mažinant auditorijos dirgiklius vaikams su paaštrėjusia klausos pojūčių sistema naudoti kiliminę dangą, kilimą klasėje arba teniso kamuoliukus ant kėdžių kojelių, kurie nuslopina nemalonų kėdžių stūmimo garsą; tokį vaiką tikslinga iš anksto paruošti netikėtiems garsams;
- Vaikams su prislopintais pojūčių sistemos elementais traškančio ar ilgai kramtomo maisto (pav. kramtomos gumos, razinų, sūrio) kramtymas ar intensyvaus (pav. rūgštaus) skonio, kietas čiulpiamas saldainis, raugintas agurkas, citrinos skiautelė padeda išlaikyti dėmesį rašomiesiems darbams; be to, prislopintai pojūčių sistemai reikalinga padidinti vizualinę stimuliaciją klasėje;

- Vaikai, kurie seilėjasi, turi pažemintą tonusą burnoje. Jiems siūloma naudoti švilpukus, burbulų pūtimą, dažų pūtimą per šiaudelius;
- Vaikui su paaštrėjusia lietim sistema suteikti galimybę klasėje turėti ramią vietą (kad būtų sumažinta rizika atsitiktiniam prisilietimui, pastūmimui);
- Vaikams su lietim sutrikimais siūloma žaisti su elastine medžiaga, šiaudeliais, plastilinu. Jiems gali būti naudojamas šiltas ar vėsus dušas ar veido nuplovimas su šaltu ar šiltu rankšluosčiu. Taip pat labai tinka skutimosi putos, ryžių, pastos, smėlio dėžės.
- Judesiui koreguoti taikomi tempimo, spaudimo pratimai, greitas ėjimas, bėgimas laiptais aukštyn, žemyn, šokinėjimas ant tramplyno, jiems naudojamos supynės. Tokie vaikai gali padėti mokytojui klasėje.
- Sėdėjimui klasėje taikomi pliažiniai šiek tiek pripūsti kamuoliai, terapiniai kamuoliai, terapijos juosta aplink kėdę, pritaikomas suolo, kėdės aukštis 90-90-90 (keliai, klubai, alkūnės turi sudaryti 90° kampą).
- Jei vaiko budrumas sumažėjęs klasėje uždegamos ryškios šviesos. Šviesas pritemdyti reikalinga, jei budrumas padidėjęs. Tokiems vaikams nelaikomos ant suolo nereikalingos medžiagos.
- Klausymui atitinkamai skatinti ar slopinti taikoma klasikinė ar sunkaus roko rūšies muzika įvairiomis garsumo variacijomis.

Seminaro metu minėta, jog tai vadinama sensorine pojūčių dieta, kuri taikoma tiek mokykloje, tiek namuose.

Parengė vyr. logopedė Alma Žeimienė